

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – penninghäleri

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Målsägande

WK AB

Företrädd av riksåklagaren

Motpart

ST

Ombud och offentlig försvarare: Advokaten MC

Överklagade avgörandet

Svea hovrätts dom den 21 november 2016 i mål B 6655-16

Yrkanden m.m.

Jag yrkar att ST ska dömas för penninghäleri i enlighet med åklagarens andrahandsyrkande enligt åtalspunkten 2 (se bilaga 1 och 2 till tingsrättens dom) och att påföljden ska bestämmas till fängelse. Det yrkas vidare att ST ska utge skadestånd till WK AB med 180 000 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den 9 januari 2014 till dess betalning sker.

Enligt min uppfattning finns det skäl för prövningstillstånd i målet enligt 54 kap. 10 § första stycket 2 jämförd med 59 kap. 1 § första stycket 4 rättegångsbalken. Vidare torde målets utgång i hovrätten uppenbarligen bero på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Jag hemställer att hovrättens dom såvitt avser åtalet enligt åtalspunkten 2 mot ST ska undanröjas och att målet i denna del återförvisas till hovrätten för

prövning av åtalet enligt åklagarens andrahandsyrkande om penninghäleri samt i fråga om skadestånd på denna grund till WK AB.

Bakgrund

ST åtalades, såvitt nu är ifråga, för grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning alternativt penninghäleri under perioden den 7 januari till den 13 januari 2014. WK AB (åklagaren förde talan) yrkade ersättning i form av skadestånd av ST om 180 000 kr jämte ränta.

Av stämningsansökan, bilaga 1 till tingsrättens dom, finns på s. 5 i slutet av gärningsbeskrivningen för åtalspunkten 2 ett tillägg med hänvisning till aktbil. 110. Vidare framgår av ett tillägg att WK AB riktar sitt anspråk mot ST oavsett rubricering. Justeringarna är gjorda av åklagaren vid huvudförhandlingen, vilket framgår av s. 26 i stämningsansökan. I tingsrättens aktbilaga 110, bilaga 2 till tingsrättens dom, finns en justering av åtalspunkten 2. Handlingen, som har rubriken ”Justering av åtal”, är upprättad av åklagaren och mottagen av tingsrätten den 1 juni 2016. I enlighet med denna justerades åtalspunkten 2 mot ST genom ett tillägg i form av ett andrahandsyrkande avseende penninghäleri, 9 kap. 6 a § brottsbalken i sin lydelse före den 1 juli 2014.

Under rubriken ”Yrkanden m.m.” i tingsrättens dom s. 15 hänvisas uttryckligen till bilaga 2 som avser ett alternativyrkande till åtalspunkt 2. På samma sida framgår att ST förnekar åtalspunkten 2 och bestrider det enskilda anspråket.

Tingsrättens domskäl avseende åtalspunkten 2 återfinns på s. 18-19. Vid bedömningen kom tingsrätten fram till att ST i så hög grad varit inblandad i vad som påstods att han skulle dömas som gärningsman i enlighet med åklagarens förstahandsyrkande. Tingsrätten instämde även i åklagarens rubricering. Det fördes inte något resonemang angående andrahandsyrkandet penninghäleri.

ST dömdes av tingsrätten för försök till grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning (åp 1) och för grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning (åp 2). Påföljden bestämdes till fängelse sex månader. ST förpliktades också att utge skadestånd om 180 000 kr jämte ränta till WK AB.

ST överklagade domen i dess helhet och yrkade att han skulle frikännas från båda brotten, att skadeståndsyrkandet skulle ogillas och att han i vart fall skulle få strafflindring. Åklagaren anslutningsöverklagade och yrkade ett längre fängelsestraff. Som grund för bestridande av STs ändringsyrkanden anfördes av åklagaren att ”Tingsrätten har i frågan om skuld och skadestånd gjort en riktig bedömning”. Åklagaren förde WK ABs talan även i hovrätten.

Vid huvudförhandlingen i hovrätten handlades utöver domen avseende ST även en deldom meddelad av Solna tingsrätt den 2 juni 2016. Totalt omfattades sex tilltalade, varav en återkallade sitt överklagande innan dom. Hovrätten ändrade

tingsrättens dom mot ST och frikände honom helt samt ogillade skadeståndsyrkandet från WK AB. Till hovrättens dom har bifogats båda underrättsdomarna inklusive tingsrättens bilagor.

På s. 13 i hovrättens dom redovisas parternas yrkanden och inställningar såvitt avser ST, varvid endast hänvisas till tingsrättens domsbilaga 1. Även vid hovrättens domskäl avseende aktuell åtalspunkt återfinns i rubriken på s. 17 en referens till domsbilaga 1 men inte 2. Vid frågan om vilken betydelse STs agerande haft och om han ska dömas som medgärningsman anförde hovrätten följande på s. 18: *”Som ovan anförts inskränker sig STs agerande till att han tagit ut pengarna i form av postväxlar för att sedan överlåta dem till annan person. Hans agerande har inte varit av avgörande betydelse för gärningarna och enligt hovrättens mening har han inte heller varit delaktig i några kvalificerade delmoment i gärningarna. Mot denna bakgrund har hans delaktighet varit så pass begränsad att det inte går att bedöma ST som medgärningsman. Åklagaren har inte framställt något annat yrkande mot ST. Mot denna bakgrund ska åtalena beträffande grovt bedrägeri och försök till grovt bedrägeri, åtalspunkterna 1 och 2 i bilaga 1 till tingsrättens dom av den 22 juni 2016, ogillas. Vid denna utgång ska även WK AB:s skadeståndstalan ogillas. Tingsrättens dom ska ändras i enlighet med detta.”*

I anteckningarna från hovrättens huvudförhandling hänvisas under rubriken ”Yrkanden m.m.” till domen och det finns inte heller i övrigt något klagande angående andrahandsyrkandet om penninghäleri.¹

Grunderna för min inställning

Av 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvillan förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

I propositionen till den nu aktuella bestämmelsen uttalades att utrymmet för prövningstillstånd vid sidan av prejudikatdispensen bör vara ytterst begränsat. De fall som kan komma i fråga är resningsfallen och därmed jämförbara mycket sällsynta situationer. Vidare angavs att prövningstillstånd bör kunna medges i den utsträckning som de extraordinära rättsmedlen kan tillämpas. Den närmare innebörd som resnings- och domvillogrunderna getts i praxis bör vara vägledande också inom den ordinära fullföljdens ram (se prop. 1971:45 s. 90 f.).

---

¹ Av anteckningarna (hovrättens aktbilaga 51) framgår att åklagaren justerat gärningsbeskrivningen och begränsat vissa yrkanden (s. 3 p. 3 under rubriken Övriga anteckningar). Enligt uppgift från åklagaren avser dessa justeringar m.m. dock andra åtalspunkter än den som är aktuell här, se hovrättens dom s. 12 n-16 (hovrättens mål B 5032-16).

Enligt 59 kap. 1 § första stycket 4 rättegångsbalken ska dom som har vunnit laga kraft efter klagan av den vars rätt domen rör på grund av domvilla undanröjas om det i rättegången förekommit något annat grovt rättegångsfel som kan antas ha inverkat på målets utgång.

Rättegångsfel föreligger när någon för förfarandet normerande processföreskrift har blivit åsidosatt eller felaktigt tillämpad. Processlagsberedningen förklarade (se NJA II 1943 s. 741) att frågan om ett rättegångsfel är att anse som grovt har överlämnats åt domstolens bedömande med hänsyn till förhållandena i varje särskilt fall. Att domstolen dömer över mindre än part rätteligen begärt utgör i princip ett grovt rättegångsfel. (Fitger m.fl, Rättegångsbalken. [april 2016, Zeteo] kommentaren till 59 kap. 1 § fjärde punkten).

Enligt uttalanden i doktrinen beror svaret på frågan huruvida ett rättegångsfel ska bedömas som grovt eller inte i första hand på beskaffenheten av den regel som blivit åsidosatt. Är det fråga om en *särskilt viktig regel* ter det sig motiverat att dess åsidosättande alltid bedöms som grovt rättegångsfel. Som särskilt viktiga bör därvid rimligtvis betraktas regler, vilkas åsidosättande alltid eller åtminstone ofta påverkar utgången av målet. Hit hör exempelvis reglerna om domstolens skyldighet att ta ställning till samtliga yrkanden. (Welamson/Munck, Rättegång VI, 4:e uppl. s. 223 f.).

I NJA 1964 s. 41, som gällde underhållsskyldighet, ansågs det utgöra ett grovt rättegångsfel av hovrätten när parts ändring av talan missuppfattades. I NJA 1966 s. 205 ansåg Högsta domstolen att det var grovt rättegångsfel av hovrätten att inte pröva ett alternativt yrkande om återförvisning till underrätt av talan om klander av bodelning.

Högsta domstolen har i flera fall prövat frågan om bristande materiell processledning från rätten utgjort grund för domvilla. Som exempel kan anges NJA 1990 s. 617 där Bostadsdomstolen befanns ha begått grovt rättegångsfel genom att begränsa prövningen till ett yrkande utan att klargöra om visst annat yrkande, som hörde samman, frånfallits.

Min bedömning

I 45 kap. 4-5 §§ rättegångsbalken regleras vad en stämningsansökan ska innehålla och åklagarens rätt att justera åtalet. Enligt 30 kap. 3 § rättegångsbalken får domstolen endast döma över den gärning för vilken talan om ansvar i behörig ordning förts. Rätten är inte bunden till yrkanden om brottets rättsliga beteckning eller tillämpligt lagrum.

Åklagaren har yrkat att ST ska dömas till ansvar för i första hand grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning och (efter åtalsjustering) i andra hand för penninghäleri. Målsäganden har yrkat att ST ska utge skadestånd oavsett om han döms i enlighet med åklagarens första- eller andrahandsyrkande.

Åklagaren har haft rätt att justera åtalspunkten 2 avseende ett andrahandsyrkande om penninghäleri på så sätt som har skett genom inlagan den 1 juni 2016. ST har uppenbarligen delgetts åtalsjusteringen, i vart fall senast i samband med tingsrättens huvudförhandling, och penninghäleriet är därmed inte preskriberat. Av tingsrättens dom och noteringar på stämningsansökan framgår att andrahandsyrkandet har tagits upp och omfattats av tingsrättens handläggning. Åtalsjusteringen finns med i domsbilaga 2 till tingsrättens dom. I anledning av att tingsrätten dömde ST i enlighet med förstahandsyrkandet grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning fanns inte anledning att ta ställning till andrahandsyrkandet penninghäleri.

I hovrätten har hela ansvarsdelen för åtalspunkten 2 varit uppe till prövning, således även andrahandsyrkandet om penninghäleri. Hovrätten har till synes inte beaktat noteringarna på stämningsansökan under åtalspunkten 2 (domsbilaga 1) samt åtalsjusteringen i domsbilaga 2 till tingsrättens dom trots att denna bifogats hovrättsdomen. Enligt vad som framgår av handlingarna i ärendet har hovrätten inte utövat någon materiell processledning i anledning av här aktuell fråga, vilket enligt uppgift även är åklagarens minnesbild. Åklagaren, som inte haft någon anledning att frånfalla sitt andrahandsyrkande om penninghäleri, har således utgått ifrån att hela åtalspunkten 2 skulle bli föremål för prövning av hovrätten

ST har frikänts helt, utan att hovrätten tagit ställning till om hans agerande kunnat omfattas av andrahandsyrkandet penninghäleri. Hovrättens domskäl talar starkt för att ST skulle ha blivit dömd för alternativyrkandet penninghäleri om detta hade prövats av hovrätten. Genom detta har även målsäganden WK AB lidit rättsförlust då bolagets skadeståndsyckande med anledning av penninghäleri inte har prövats.

Enligt min uppfattning är det uppenbart att hovrättens underlåtenhet att pröva åklagarens andrahandsyrkande och målsägandens därtill förda skadeståndstalan utgör ett grovt rättegångsfel som har inverkat på målets utgång. Enligt min uppfattning kan felet inte utan väsentlig olägenhet avhjälpas i Högsta domstolen. Hovrättens dom bör därför undanröjas och målet återförvisas till hovrätten för prövning av åklagarens andrahandsyrkande och målsägandens därtill förda skadeståndstalan. Det finns på grund av domvilla synnerliga skäl för prövningstillstånd i målet.

Bevisning

I frågan om undanröjande på grund av domvilla åberopar jag inte någon bevisning. För det fall målet skulle komma att prövas i sak av Högsta domstolen, åberopar jag samma bevisning som åklagaren åberopade i hovrätten.

Kerstin Skarp

My Hedström

Kopia till:

Utvecklingscentrum Stockholm

Västerorts åklagarkammare i Stockholm (AM-14063-14)

Kammaråklagaren Ann Lidén